

EENZIJDIGE SANCTIES EN ONWERKZAAMHEID

Studienamiddag Universiteit Antwerpen – Het nieuwe verbintenissenrecht

Thijs Tanghe

18 november 2022

INHOUD

- I. Inleiding
- II. Eenzijdige sancties
- III. Anticipatory breach en eenzijdige sancties
- IV. Onwerkzaamheid

I. Inleiding

MEER EIGENRICHTING IN HET NIEUWE VERBINTENISSENRECHT

- “Versterking wilsautonomie” – Toelichting, p. 7-8:

*“Zo tracht het voorstel inzake het verbintenissenrecht, dat het Boek 5 van het nieuwe wetboek zal vormen, **een nieuw evenwicht** te vinden tussen de wilsautonomie van de partijen en de rol van de rechter als behoeder van de belangen van de zwakke partij en van het algemeen belang. **Op bepaalde punten wordt de wilsautonomie versterkt (bijvoorbeeld door de nietigverklaring en de ontbinding van het contract via een kennisgeving te laten plaatsgrijpen)**. Op andere punten worden aan de rechter bevoegdheden toegekend waardoor hij situatie van contractueel onevenwicht kan bijsturen (bijvoorbeeld wanneer de economie van het contract ernstig wordt verstoord naar aanleiding van nieuwe, onvoorzienbare omstandigheden – de imprevisieleer – of wanneer tussen de prestaties, van bij de contractsluiting, een manifest onevenwicht bestaat als gevolg van een misbruik door een partij van de zwakke positie van de andere partij – misbruik van omstandigheden)”*

- Overgangsregeling: in principe alleen voor contracten gesloten na 1 januari 2023

II. Eenzijdige sancties

1. BUITENGERECHTELIJKE VERNIETIGING

- Nietigverklaring via schriftelijke kennisgeving mogelijk (art. 5.59, lid 3 BW)
- Uitzondering: contracten vastgesteld in een authentieke akte
 - Toelichting, p. 70: “*Die oplossing is tegelijk gerechtvaardigd door de gedachte dat de persoon die het authentiek karakter aan het contract verleent (zoals een notaris of een rechter) gehouden is om voorafgaandelijk de geldigheid ervan te verifiëren en door de bekommernis om de uitvoerende kracht van de authentieke akte niet te schaden*”.
- Schriftelijke kennisgeving + vermelding van nietigheidsgrond(en)
- Ook gedeeltelijke nietigverklaring (art. 5.63 BW)

2. BUITENGERECHTELIJKE ONTBINDING – HUIDIG/LOUD RECHT

- BW van 1804: gerechtelijke ontbinding (art. 1184 oud BW)
- Lange tijd discussie over de buitengerechtelijke ontbinding
- Duidelijkheid sinds:
 - **Cass. 23 mei 2019, C.16.0254.F:**

“En vertu de l'article 1184, alinéa 3, de ce code, la résolution doit être demandée en justice. Cette règle ne fait pas obstacle à ce qu'en cas d'inexécution suffisamment grave pour justifier la résolution judiciaire, le créancier décide à ses risques et périls de résoudre le contrat par une notification au débiteur”
 - **Cass. 11 december 2020, C.20.0210.N:**

*“Deze regel [art. 1184 oud BW] staat niet eraan in de weg dat, in geval van een wanprestatie die voldoende ernstig is om de gerechtelijke ontbinding te rechtvaardigen, de schuldeiser de overeenkomst op eigen risico kan ontbinden door daarvan uitdrukkelijk kennis te geven aan de schuldenaar.
De ontbinding van de overeenkomst op eigen risico kan derhalve geen uitwerking krijgen zonder kennisgeving daarvan aan de schuldenaar”*

2. BUITENGERECHTELIJKE ONTBINDING – NIEUW RECHT

- Wettelijke verankering van de buitengerechterlijke ontbinding:

- Art. 5.92 BW - "Ontbinding door de inwerkingstelling van een ontbindend beding":

"Het ontbindend beding verleent de schuldeiser het recht om het contract te ontbinden zonder voorafgaande tussenkomst van de rechter wanneer de schuldenaar een van zijn verbintenissen niet nakomt.

De schuldeiser stelt het beding in werking door middel van een schriftelijke kennisgeving aan de schuldenaar. Die vermeldt de tekortkomingen die hem worden verweten".

- Art. 5.93 BW - "Ontbinding door kennisgeving van de schuldeiser":

"Nadat hij nuttige maatregelen heeft genomen om de niet-nakoming van de schuldenaar vast te stellen, kan de schuldeiser het contract, op eigen risico, ontbinden door middel van een schriftelijke kennisgeving aan de schuldenaar. Die vermeldt de tekortkomingen die hem worden verweten".

- Schriftelijke kennisgeving met vermelding van de tekortkomingen
- Meerwaarde van een ontbindend beding?
- Ook gedeeltelijke ontbinding (art. 5.96 BW)

3. BUITENGERECHTELIJKE VERVANGING

- Art. 5.85, lid 3 BW:

“Bij hoogdringendheid of in andere uitzonderlijke omstandigheden en nadat hij nuttige maatregelen heeft genomen om de niet-nakoming van de schuldenaar vast te stellen, kan de schuldeiser, op eigen risico, de schuldenaar vervangen door middel van een schriftelijke kennisgeving. Die vermeldt de tekortkomingen die hem ten laste worden gelegd en welke omstandigheden de vervanging rechtvaardigen”

- Vgl. met Cass. 18 juni 2020, C.18.0357.N:

“In uitzonderlijke omstandigheden, zoals bij hoogdringendheid, kan de schuldeiser hiertoe overgaan zonder rechterlijke machtiging op eigen kosten en op eigen risico en deze kosten verhalen op de schuldenaar, waarbij zijn handelwijze achteraf kan worden getoetst door de rechter. (...)”

- Enkel in uitzonderlijke omstandigheden zoals bij hoogdringendheid

4. BUITENGERECHTELIJKE PRIJSVERMINDERING

- Nieuwe sanctie naar gemeen recht – art. 5.97 BW:

“In geval van een niet-nakoming die onvoldoende ernstig is om de ontbinding te rechtvaardigen, kan de schuldeiser in rechte de prijsvermindering eisen.

De prijsvermindering kan ook worden doorgevoerd door een schriftelijke kennisgeving van de schuldeiser, met aanduiding van de reden van de vermindering.

De prijsvermindering is evenredig met het verschil, op het tijdstip van de contractsluiting, tussen de waarde van de ontvangen prestatie en de waarde van de overeengekomen prestatie.

De schuldeiser die de prijsvermindering verkrijgt, kan geen herstel eisen ter compensatie van dat waardeverschil. Hij kan dat wel eisen voor elke andere schade”.

- Schriftelijke kennisgeving met reden van de prijsvermindering
- Alleen bij lichtere wanprestaties?

III. Anticipatory breach en eenzijdige sancties

1. ENAC WEGENS ANTICIPATORY BREACH

- Zgn. “*exceptio timoris*”
- Wettelijke grondslag in art. 5.239, §2 (en §3 inzake kennisgeving) BW
- Strikte voorwaarden:
 - ✓ het **duidelijk is dat de SA verbintenis niet zal hebben uitgevoerd** tegen het einde van de uitvoeringstermijn
 - ✓ de gevolgen van die niet-nakoming **voldoende ernstig** zijn voor de SE
 - ✓ *mits* **schriftelijke kennisgeving** aan SA zonder onnodige vertraging, met vermelding van reden van opschorting en rechtvaardigende omstandigheden
- Geen opschorting meer indien de schuldenaar voldoende waarborgen biedt voor de goede uitvoering

2. ONTBINDING WEGENS ANTICIPATORY BREACH

- Wettelijke grondslag voor de ontbinding wegens *anticipatory breach* in art. 5.90, lid 2 BW

- Strikte voorwaarden:
 - in **uitzonderlijke omstandigheden**
 - als het duidelijk is dat de SA, **na te zijn aangemaand om in redelijke termijn voldoende waarborgen te bieden** voor de goede uitvoering, zijn verbintenissen niet tijdig zal nakomen
 - de **gevolgen** van niet-nakoming **voldoende ernstig** zijn voor de SE

IV. Onwerkzaamheid

ONWERKZAAMHEID (1)

- Ongegronde nietigverklaring op schriftelijke kennisgeving
 - Art. 5.59, lid 3 BW: *“Die kennisgeving is onwerkzaam indien de vermelde nietigheidsgrond niet bestaat”*
- Onregelmatige of abusievolle ontbinding op schriftelijke kennisgeving
 - Art. 5.94 BW: *“De kennisgeving waarmee de schuldeiser het contract ontbindt, is onwerkzaam indien niet voldaan is aan de vereisten van de ontbinding of indien de ontbinding abusief is”*
 - Cf. Cass. 23 mei 2019, C.16.0254.F: *“Cet acte unilatéral de résolution produit effet tant qu'il n'a pas été déclaré inefficace par un juge”*
- Onregelmatige of abusievolle opzegging van een contract van bepaalde duur
 - Art. 5.76, lid 4 BW: *“De onregelmatige of abusievolle opzegging van een contract van bepaalde duur is onwerkzaam”*
 - Steeds aangewezen sanctie?
 - *Quid* met overeenkomsten van onbepaalde duur?

ONWERKZAAMHEID (2)

- Tussenkomsst van de kortgedingrechter, of voorlopige maartregel o.g.v. art. 19, lid 3 Ger.W.
- Ook gedeeltelijke onwerkzaamheid
- Welk juridisch regime speelt?

Vragen?

Thijs Tanghe

thijs.tanghe@eubelius.com

Advocaat te Brussel (Eubelius) en
postdoctoraal medewerker UGent, Centrum
voor Verbintenissen- en Goederenrecht